

ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОЗНАК ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ ГРОМАДСЬКИХ РОБІТ

І.В. Солдатенко,

студентка магістратури юридичного факультету

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Без вивчення особистості злочинця не можливо визначити причини злочинності та методи боротьби з нею. Вивчення особи засудженого до громадських робіт надасть можливість розробки, ефективного втілення і подальшого удосконалення комплексу заходів по попередженню вчинення правопорушень надалі.

Кримінологічне тлумачення особи злочинця передбачає висвітлення внутрішніх та зовнішніх факторів. До внутрішніх факторів особи, яка скоїла злочин, відносяться антисоціальні орієнтації, звички тощо. Зовнішніми криміногенними факторами є несприятливі обставини морального формування особистості злочинця, а також обставини та особливості ситуації, що сприяли виникненню злочинного наміру та скоєнню злочину.

Так, особи, які вчинили злочин з невеликою суспільною небезпекою і вперше, як правило, не характеризуються сталими антисуспільними установками, для них є характерним потреба, певна необхідність у вчиненні злочину, а також злочинна недбалість, злочинна самовпевненість. Говорячи про домінування корисливих мотивів, то за різними даними, 50–60 % злочинів в Україні скоєно засудженими до кримінальних покарань, не

пов'язаних з позбавленням волі, з корисливих мотивів. Крім того, систематичне вживання алкоголю та наркотиків призводить до того, що для задоволення своїх потреб ці особи здатні скоїти новий злочин, при цьому перебуваючи весь час у стані підвищеної психологічної напруги або агресії.

Серед засуджених до громадських робіт переважають особи чоловічої статі (близько 75 %). Це можливо пояснюється характером фізичного навантаження під час відбування цього покарання, але з іншого боку, на відміну від засуджених чоловічої статі, жінки часто характеризуються підвищеним опором педагогічному впливу, а також рідше підлягають перевихованню через фізичну працю. Це пояснюється тим, що вони важко психологічно переносять зміну свого соціального статусу, переживають з цього приводу, а тому для них є характерними стани фрустрації та депресії. Обмеженість інтересів жінок, що вели антисоціальний спосіб життя, призводить до замикання на своїй особистості, хибної уяви про свою значущість, невміння критично оцінити свої здібності та можливості.

Така поведінка засуджених до громадських робіт є результатом наступних соціальних факторів, що можливо здійснювали вплив на особу: 1) наявність або відсутність сім'ї; 2) рівень освіти; 3) проходження строкової служби в армії; 4) оточення (субкультура); 5) наявність або відсутність постійної роботи; 6) нестача коштів; 7) проживання за рахунок батьків; 8) зловживання алкоголем або наркотиками та інші. Крім того, важливу роль відіграють чинники сучасного економічного, політичного та ідеологічного стану в Україні щодо впливу на свідомість та поведінку осіб. А зміна соціально-економічних та політичних умов життя часто призводить до зміни ціннісних орієнтацій у свідомості засуджених.

Соціальні фактори так чи інакше впливають на психологічні особливості осіб, засуджених до громадських робіт. Дослідниками виділяються наступні психологічні особливості особистості: 1) психофізіологічні, які обумовлюють зміни в процесах центральної

нервової системи людини; 2) психологічні, що позначаються на виникненні певного ставлення до навколишньої дійсності, прояві певних рис характеру, а також при неправильному вихованні розвитку егоїзму, схильності до ризикових рішень тощо; 3) соціально-психологічні, що призводять до групування з особами, які мають негативну спрямованість.

Тобто на формування соціально-психологічних ознак осіб, засуджених до громадських робіт, здійснюють такі соціальні фактори, які залежать від впливу інститутів соціалізації. Можемо виділити такі фактори оточення, які впливають на особу засудженого: комунікативні взаємовідносини з особами, що мають криміногенну «зараженість»; регулярні зустрічі з метою вживання алкоголю або наркотиків; здобування фінансових коштів як засобів задоволення потреб.

У соціальній психології описуються деякі механізми впливу оточення на особистість, що підвищують її здатність до злочинної поведінки: 1) соціальна фасилітація (посилення домінантних реакцій у присутності інших); 2) комфортність (зміна поведінки при незмінності переконань в результаті реального або уявного тиску оточуючих); 3) «зсув ризику» (в процесі групового прийняття рішення погляди та рішення оточуючих людей стають радикальнішими та ризикованішими); 4) де індивідуалізація (втрата самоусвідомлення при забезпеченні анонімності; не концентрується увага на конкретному індивіді).

Таким чином, якщо більшість з оточення індивіда відрізняється негативною поведінкою, існую вірогідність, що даний індивід стане поводитися аналогічно.

Все вищезазначене дає змогу говорити про те, що засуджена особа, яка у вільний від роботи чи навчання час відбуває кримінальне покарання у вигляді громадських робіт, з одного боку, не ізолюється від суспільства, а тому не позбавляється соціальних зв'язків та сімейних відносин, а з іншого – якщо вона не мала постійної роботи, сім'ї, проживала за рахунок батьків і мала негативний вплив її оточення, фактично не позбавляється

цих факторів. А тому виховний вплив суспільно корисної праці на цю особи буде мінімальним. Крім того, потрібно враховувати специфіку психологічного ставлення до покарання засуджених жінок при призначенні громадських робіт. Все це повинно бути враховано як при призначенні покарання у вигляді громадських робіт, так і при їх відбуванні засудженим.

Науковий керівник: В. М. Трубников